

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Рабчука Сергія Віталійовича
«Адаптивний мотиваційний механізм активізації бізнесу в інноваційних
кластерах»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Актуальність теми дослідження

Сучасні підходи до забезпечення конкурентоспроможності підприємств в умовах глобалізації, цифрової трансформації економічних процесів, швидкого розвитку інноваційних технологій, посилення невизначеності зовнішнього середовища необхідні для адаптації бізнесу до постійних змін. Актуальність дослідження зумовлена тим, що традиційні моделі управління інноваційною діяльністю та мотивації бізнесу дедалі менше відповідають сучасним умовам функціонування підприємств. Вони недостатньо враховують динамічність зовнішнього середовища, потребу у швидкій адаптації до кризових явищ, необхідність кооперації суб'єктів господарювання та використання переваг мережевої взаємодії. За таких умов особливого значення набувають інноваційні кластери як сучасна форма організації економічної діяльності, здатна забезпечити концентрацію ресурсів, знань, технологій та компетентностей для досягнення синергетичного ефекту, підвищення інноваційної активності та конкурентоспроможності підприємств. Водночас справедливо акцентовано увагу на тому, що сучасний етап розвитку української економіки характеризується не лише потребою у відновленні виробничого потенціалу, а й необхідністю переходу до нової моделі економічного розвитку, заснованої на інноваціях, цифровізації та кластерній інтеграції. В умовах воєнного стану, порушення логістичних ланцюгів, дефіциту інвестиційних ресурсів і високих ризиків господарської діяльності особливої ваги набуває формування

адаптивних механізмів управління, здатних забезпечити стійкість функціонування підприємств, їх швидке реагування на зміни зовнішнього середовища та ефективну взаємодію між усіма учасниками кластерних об'єднань. І одним із найбільш результативних інструментів забезпечення інноваційного розвитку виступають саме інноваційні кластери, які сприяють концентрації інтелектуального, фінансового та виробничого потенціалу, активізації трансферу знань, розвитку партнерських відносин та формуванню конкурентних переваг. Разом із тим функціонування кластерних утворень вимагає впровадження сучасних адаптивних механізмів управління, здатних забезпечити швидке реагування на зміни зовнішнього середовища, підвищення ефективності використання ресурсів та стійкий розвиток учасників кластерної взаємодії.

Відтак, дисертаційна робота Рабчука С.В. є актуальним вітчизняним системним дослідженням, яке спрямовано на вирішення ряду актуальних теоретичних і практичних проблем обґрунтування теоретичних і методичних положень формування та розвитку для досягнення синергетичного ефекту, підвищення інноваційної активності та конкурентоспроможності підприємств.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі Рабчука Сергія Віталійовича, є достатньо високим. Це забезпечується чіткою логікою дослідження, узгодженістю поставленої мети, визначених завдань, об'єкта, предмета дослідження та отриманих результатів. Наукові положення роботи ґрунтуються на комплексному аналізі сучасних концепцій кластерного розвитку, теорій мотивації, адаптивного управління, інноваційного підприємництва та мережевої взаємодії, що дозволило автору сформулювати власний науковий підхід до розв'язання поставленої проблеми.

Достовірність отриманих результатів підтверджується використанням сучасної методології наукових досліджень, яка включає методи теоретичного узагальнення, системно-структурного, діалектичного, історичного, порівняльного та логічного аналізу, економіко-математичного моделювання, прогнозування, екстраполяції, а також методів формалізації та графічного представлення результатів. Застосування зазначених методів є цілком виправданим, відповідає поставленим завданням і забезпечує належний рівень наукової аргументованості висновків.

Аналіз мети та задач дослідження, теоретичних і методичних положень та практичних результатів роботи дають підставу зробити висновок, що тема дисертації цілком відповідає її змісту, а сама робота викладена з необхідною логічною послідовністю. Комплексне досягнення мети роботи забезпечується сукупністю теоретичних і прикладних завдань, які повністю вирішені автором на основі використання загальнонаукового та спеціалізованого методичного інструментарію.

Наукові положення дисертації підтверджуються результатами проведеного аналізу функціонування інноваційних кластерів, економіко-математичного моделювання ефективності управління інноваційно орієнтованими підприємствами, розробленням структурно-функціональної моделі адаптаційного механізму інноваційної діяльності, а також запропонованими методичними підходами до оцінювання адаптаційного потенціалу суб'єктів господарювання. Список використаних джерел налічує 145 найменувань, серед яких наявні праці провідних вітчизняних та зарубіжних фахівців, нормативні, законодавчі та аналітичні матеріали.

Дисертаційна робота характеризується цілісністю наукового дослідження, логічною побудовою та послідовністю викладення матеріалу. Автором вдало застосовано сучасний методологічний інструментарій, адекватний меті, завданням, об'єкту та предмету дослідження, що забезпечило високий рівень обґрунтованості отриманих результатів. Структура роботи є внутрішньо узгодженою, а зміст кожного розділу логічно пов'язаний із загальною

концепцією дослідження. Послідовне вирішення поставлених завдань і використання результатів попередніх етапів дослідження забезпечили досягнення поставленої мети. Це дає підстави стверджувати, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та практичні рекомендації є достатньо обґрунтованими, достовірними й мають наукову та практичну цінність.

Ступінь новизни наукових положень

Наукова новизна дисертаційної роботи Рабчука С.В. «Адаптивний мотиваційний механізм активізації бізнесу в інноваційних кластерах» полягає в узагальненні та науковому обґрунтуванні вирішення завдання, яке полягало в обґрунтуванні та розробці теоретичних засад, методичного забезпечення та практичних рекомендацій щодо діяльності органів державного управління, кластерних об'єднань і суб'єктів господарювання при формуванні механізмів активізації бізнесу в інноваційних кластерах. Серед найбільш важливих результатів, що характеризуються новизною і розкривають повноту і зміст дисертаційного дослідження слід виділити:

- удосконалено концептуальні засади формування інноваційних кластерів шляхом обґрунтування їх ролі як мережевих інноваційних екосистем, у яких джерелом інноваційного розвитку виступають не окремі підприємства, а кластероутворюючі види продукції та послуг, що сприяє розширенню інноваційної взаємодії між учасниками кластерів;

- удосконалено теоретико-методологічні положення управління інноваційною діяльністю в кризових умовах шляхом обґрунтування переходу до проактивного адаптаційного механізму інноваційної діяльності, який базується на принципах адаптивності, синергії, гнучкості та кластерної децентралізації;

- удосконалено методологічні підходи до інтеграції великих ритейл-компаній як якірних хабів інноваційного кластера через визначення їх

логістичних, кадрових, інформаційних та ринкових функцій, що підвищує ефективність взаємодії учасників кластерних утворень;

- розроблено структурно-функціональну декомпозицію адаптаційного механізму інноваційної діяльності, що включає інституційно-правовий, ресурсний, процесно-функціональний та кіберфізичний (Data-Hub) блоки і забезпечує комплексне управління інноваційним розвитком підприємств у кластерному середовищі;

- розвинуто теоретичні положення еволюції кластерної теорії, на основі яких запропоновано авторське трактування інноваційного кластера як інтегрованої системи взаємодії бізнесу та інших інституцій, спрямованої на створення конкурентоспроможних технологій, продуктів і послуг;

- економіко-математичне моделювання ефективності управління інноваційно орієнтованими підприємствами, яке на основі моделей лонгітюдних даних із фіксованими ефектами дозволило оцінити результативність управління, спрогнозувати індивідуальні ефекти розвитку та обґрунтувати синергетичні переваги кластерної взаємодії;

Новизна отриманих результатів дослідження підтверджена відповідною апробацією у фахових наукових виданнях, а також адресною практичною реалізацією. Результати роботи Рабчука Сергія Віталійовича неодноразово оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях, семінарах та форумах, використовуються в діяльності підприємств.

Повнота викладення у відкритому друку наукових положень дисертації

Основні положення, результати досліджень та висновки дисертаційної роботи опубліковані у 19 наукових працях з них: 6 статей – у фахових виданнях з економіки, 1 стаття - у науковому виданні, що входить до науково-метричної бази Scopus, 12 публікацій – у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Вивчення наукових праць Рабчука С.В. дозволяє вважати їх такими, що у достатній мірі характеризують одержані результати власного наукового дослідження. Автореферат за своїм змістом відповідає основним положенням та висновкам, що наведені в дисертації, відображає її структуру та логіку викладення матеріалу.

Практична цінність результатів дослідження

Наукові, методичні та практичні підходи, запропоновані в дисертаційній роботі, отримані автором одноособово. Результати дисертаційного дослідження характеризуються практичною значущістю в контексті можливості їх застосування при розробці заходів формування адаптивного мотиваційного механізму активізації бізнесу в інноваційних кластерах, спрямованого на підвищення економічної стійкості та конкурентоспроможності підприємств. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання у діяльності суб'єктів господарювання, органів державної влади та інших інституцій, задіяних у формуванні й розвитку інноваційних кластерів. Заслужовує на позитивну оцінку те, що результати дослідження знайшли практичне впровадження, що підтверджується відповідними довідками. Зокрема, у діяльності ТОВ «Сента Фарм» використано розроблені автором концептуальні положення щодо формування інноваційних кластерів як мережових інноваційних екосистем, методичний інструментарій оцінювання адаптаційного потенціалу суб'єктів господарювання за критеріями гнучкості, мобільності та стійкості, а також рекомендації щодо інтеграції великих рітейл-компаній як якірних елементів кластерної взаємодії для посилення логістичного, кадрового, інформаційного та ринкового забезпечення учасників кластерів (довідка про впровадження № 27/05-2). Практична цінність результатів дослідження підтверджується також їх упровадженням у діяльність ТОВ «ВЕЛЛФІН», де використано запропонований методичний підхід до оцінювання адаптаційного потенціалу підприємств, структурно-функціональну

модель адаптаційного механізму інноваційної діяльності, рекомендації щодо розвитку мережевої взаємодії в межах інноваційних кластерів, результати економіко-математичного моделювання ефективності управління інноваційно орієнтованими підприємствами, а також практичні підходи до формування стратегій адаптації підприємств до кризових явищ і ризиків зовнішнього середовища. Використання зазначених розробок сприяло підвищенню якості управлінських рішень, активізації інноваційної діяльності, удосконаленню механізмів кластерної взаємодії та створенню передумов для зміцнення довгострокової конкурентоспроможності підприємства (довідка про впровадження № 08/06/26). Вказані обставини є свідченням високого ступеня актуальності обраної теми та конкретизації напряму дисертаційного дослідження С.В. Рабчука.

Достовірність основних положень дисертації підтверджується публікаціями, виступами здобувача на наукових конференціях, довідками з державних органів щодо впровадження результатів роботи.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Рабчука С. В. «Адаптивний мотиваційний механізм активізації бізнесу в інноваційних кластерах» складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Основний зміст викладений на 230 сторінках друкованого тексту.

У першому - теоретико-методичному розділі досліджено концептуальні засади формування інноваційних кластерів, розкрито архітектуру їх побудови та обґрунтовано методологічний інструментарій формування механізму адаптивності інноваційних кластерів.

У другому - аналітичному розділі проаналізовано сучасний стан та перспективи інноваційного розвитку підприємств українського бізнесу, досліджено особливості формування інноваційного потенціалу підприємницьких структур на засадах кластеризації, а також здійснено

моделювання системи управління ефективністю операційної діяльності інноваційно орієнтованих підприємств в умовах динамічних змін.

У третьому - рекомендаційно-прикладному розділі розроблено структурно-функціональну декомпозицію адаптаційного механізму інноваційної діяльності підприємств в умовах кластерної інтеграції, виконано прогнозування ефективності управління операційною діяльністю інноваційно орієнтованих підприємств та обґрунтовано напрями імплементації світового досвіду формування адаптаційного механізму інноваційного розвитку підприємств у кластерних об'єднаннях.

Дисертація Рабчука С. В. «Адаптивний мотиваційний механізм активізації бізнесу в інноваційних кластерах» за обраним напрямом дослідження, його предметно-об'єктною сферою та змістом відповідає спеціальності 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, галузі знань 07 – Управління та адміністрування. Обсяг і оформлення дисертаційної роботи відповідають чинним вимогам Міністерства освіти і науки України.

Дискусійні положення та зауваження

Оцінюючи позитивно роботу в цілому, вважаємо за необхідне відзначити окремі зауваження та дискусійні положення:

1. У дисертації ґрунтовно розглянуто концептуальні засади формування інноваційних кластерів та обґрунтовано їх роль як мережевих інноваційних екосистем. Разом із тим доцільним було б доповнити дослідження ширшим порівняльним аналізом міжнародного досвіду функціонування кластерів у країнах Європейського Союзу із виокремленням практик, які можуть бути безпосередньо адаптовані до умов України. Це дозволило б посилити практичну спрямованість запропонованих рекомендацій.

2. Автором запропоновано адаптаційний механізм інноваційної діяльності та розроблено його структурно-функціональну декомпозицію. Водночас заслуговує на подальше дослідження питання оцінювання

ефективності впровадження запропонованого механізму на підприємствах різного масштабу та різних видів економічної діяльності, що дозволило б більш повно визначити умови його практичного застосування.

3. Значну увагу приділено інтеграції великих рітейл-компаній як якірних хабів інноваційного кластера. Разом із тим доцільно було б детальніше висвітлити роль малих та середніх підприємств у кластерних утвореннях, а також особливості їх взаємодії з іншими учасниками інноваційної екосистеми в умовах обмеженості ресурсів.

4. Безперечною перевагою роботи є застосування економіко-математичного моделювання для оцінювання ефективності управління інноваційно орієнтованими підприємствами. Разом із тим результати дослідження могли б бути ще більш переконливими за умови проведення сценарного аналізу із використанням альтернативних моделей прогнозування та оцінювання можливих ризиків реалізації запропонованих управлінських рішень.

5. У роботі обґрунтовано необхідність цифрової трансформації та розвитку Data-Hub як складової адаптаційного механізму інноваційної діяльності. Водночас потребує подальшого дослідження питання практичної реалізації цифрової інфраструктури кластера, зокрема визначення джерел фінансування, механізмів інформаційної безпеки та організації обміну даними між учасниками кластерного об'єднання.

Вказані недоліки носять дискусійний характер і не знижують теоретичної та практичної цінності дисертаційної роботи.

Висновок про відповідність дисертації вимогам МОН України

Дисертаційна робота виконана на актуальну тему і достатньо повно відображає сутність отриманого при виконанні дослідження нового вирішення сформульованого наукового завдання. Одержані результати в достатній мірі обґрунтовані і достовірні.

Дисертаційна робота Рабчука Сергія Віталійовича «Адаптивний мотиваційний механізм активізації бізнесу в інноваційних кластерах» відповідає діючим вимогам, що встановлені до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії і відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її автор – Рабчук Сергій Віталійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
імені професора Л.І. Михайлової

Сумського національного аграрного університету

Інна СОХАНЬ

